FORBRUG · MODUL 8

Undersøg danskernes forbrug

Spørgeskema, stikprøve og data - sådan undersøger du samfundet i stedet for bare at gætte.

START: “Unge køber mere tøj end voksne.” “Drenge gamer mere end piger.” “De fleste vil betale ekstra for bæredygtige varer.” Vi hører hele tiden påstande om mennesker. Men hvordan finder vi ud af, om de faktisk passer?

Det lærer du

- formulere et undersøgelsesspørgsmål og lave et brugbart spørgeskema.
- forklare population, stikprøve, repræsentativitet og bias.
- behandle kvantitative data med antal, procent og diagrammer.
- skelne mellem sammenhæng og årsag og vurdere en undersøgelses kvalitet.

Fra påstand til undersøgelse

Trin	Spørgsmål
1 · Problem	Hvad vil vi gerne vide?
2 · Data	Hvem skal vi spørge - og hvad skal vi spørge om?
3 · Analyse	Hvad viser svarene?
4 · Kritik	Hvor sikre kan vi være?
5 · Konklusion	Hvad kan vi faktisk sige på baggrund af data?

SAMFUNDSFAGLIG HUSKEREGEL: En mening bliver ikke til viden, bare fordi mange i klassen er enige. Vi skal kunne vise, hvordan vores viden er blevet til.

© 2026 Viniko · Distribueres af SkoleABC.dk · Må kopieres til egen undervisning · Ikke til videresalg, offentlig deling eller genudgivelse uden tilladelse

METODE

Hvem spørger vi?

Hvis du vil vide noget om alle unge i Danmark, kan du sjældent spørge dem alle. Derfor arbejder undersøgelser med en stikprøve.

Fire nøglebegreber

Begreb	Forklaring
Population	Hele den gruppe, du ønsker at sige noget om - fx alle elever på skolen.
Stikprøve	Den mindre gruppe, du faktisk indsamler svar fra.
Repræsentativitet	Hvor godt stikprøven ligner populationen på relevante områder.
Bias	En systematisk skævhed, der kan påvirke resultatet.

CASE – Instagram-afstemningen

En elev lægger en afstemning på sin Instagram-story: “Køber du nyt tøj mindst én gang om måneden?” 86 personer svarer. 61 svarer ja. Eleven konkluderer: “71 % af danske unge køber tøj hver måned.”

- Beregn selv procenten.
- Hvem har haft mulighed for at svare?
- Hvem kan være underrepræsenteret?
- Hvilken population kan undersøgelsen med rimelighed sige noget om?
- Hvordan kunne stikprøven forbedres?

Tre klassiske skævheder

Skævhed	Eksempel
Udvælgelsesbias	Du spørger kun mennesker, der følger dig.
Bortfald	Nogle grupper vælger oftere ikke at svare.
Svarbias	Man svarer det, man synes lyder pænt eller acceptabelt.

© 2026 Viniko · Distribueres af SkoleABC.dk · Må kopieres til egen undervisning · Ikke til videresalg, offentlig deling eller genudgivelse uden tilladelse

SPØRGESKEMA

Et godt spørgsmål er sværere end det ser ud

Et spørgeskema skal måle det, I ønsker at undersøge - uden at skubbe respondenten i en bestemt retning.

Reparér de dårlige spørgsmål

Dårligt spørgsmål	Hvad er problemet?
"Synes du også, at fast fashion er et stort problem?"	Ledende formulering.
"Køber du ofte tøj og sko på nettet?"	To ting i samme spørgsmål + uklart "ofte".
"Hvor meget bruger du på snacks?"	Mangler tidsperiode.
"Er du miljøbevidst?"	Uklart begreb og risiko for socialt ønskværdigt svar.

Byg klassens spørgeskema

Vælg ét tema: tøj · mad/snacks · streaming · gaming · bæredygtighed · impulskøb · reklamer. Lav 6-8 spørgsmål.

Forslag til struktur
1. 1-2 baggrundsspørgsmål, som er relevante for analysen.
2. 3-4 spørgsmål om adfærd: hvor ofte, hvor meget, hvor?
3. 1-2 holdningsspørgsmål på en skala.
4. Eventuelt ét åbent spørgsmål: "Hvorfor?"

Tjek før I sender

☐	Kvalitetstjek
☐	Er spørgsmålet neutralt?
☐	Er der kun én ting i hvert spørgsmål?
☐	Er tidsperioden tydelig?
☐	Dækker svarmulighederne de sandsynlige svar?
☐	Er "ved ikke / ønsker ikke at svare" relevant?
☐	Indsamler vi kun oplysninger, vi faktisk har brug for?

Pilottest: Lad 2-3 personer besvare spørgeskemaet først. Bed dem fortælle, hvad de tror hvert spørgsmål betyder. Ret uklarheder, før den rigtige undersøgelse starter.

© 2026 Viniko · Distribueres af SkoleABC.dk · Må kopieres til egen undervisning · Ikke til videresalg, offentlig deling eller genudgivelse uden tilladelse

DATA

Fra svar til tal

Når svarene er samlet, skal de organiseres. Et regneark gør det muligt at tælle, beregne procenter, sammenligne grupper og lave diagrammer.

Eksempel: 40 elevers køb af takeaway

Svar	Antal	Procent
Aldrig	6	15 %
1-2 gange/md.	18	45 %
3-4 gange/md.	10	25 %
5+ gange/md.	6	15 %
I alt	40	100 %

PROSENT: antal i kategorien ÷ antal svar × 100.
Eksempel: 18 ÷ 40 × 100 = 45 %.

Vælg det rigtige diagram

Diagram	Godt til
Søjlediagram	At sammenligne kategorier - fx foretrukne webshops.
Cirkeldiagram	At vise dele af en helhed, når kategorierne tilsammen giver 100 %.
Linjediagram	Udvikling over tid - fx månedligt forbrug gennem et år.

EGET FORSØG – Data-laboratoriet

- Indtast jeres svar i Excel, Numbers eller Google Sheets.
- Lav en frekvenstabel med antal og procent.
- Lav mindst to forskellige diagrammer.
- Skriv 3 observationer, som data faktisk understøtter.
- Find mindst én ting, diagrammet kan få til at se mere dramatisk ud, end den er.

DIAGRAMFÆLDE: En y-akse, der starter ved 90 i stedet for 0, kan få en lille forskel til at se enorm ud. Undersøg altid akser, enheder og antal svar.

© 2026 Viniko · Distribueres af SkoleABC.dk · Må kopieres til egen undervisning · Ikke til videresalg, offentlig deling eller genudgivelse uden tilladelse

ANALYSE

Sammenhæng er ikke det samme som årsag

Data kan vise, at to ting optræder sammen. Det betyder ikke automatisk, at den ene ting forårsager den anden.

EKSEMPEL: I jeres undersøgelse bruger elever, der ser mange influencer-videoer, også flere penge på tøj. Det kan være en sammenhæng. Men det beviser ikke, at influencer-videoerne er årsagen.

Hvad kunne ellers forklare det?

- Elever med flere lommepenge kan både shoppe mere og bruge mere tid på sociale medier.
- Interesse for mode kan påvirke både mediebrug og tøjkøb.
- Alder, fritidsjob, venner eller familie kan spille ind.

Krydstabel – find mønstre

	Køber tøj 0-1 gang/md.	Køber tøj 2+ gange/md.
Ser influencerindhold sjældent	14	6
Ser influencerindhold ofte	8	12

- Hvor stor en andel i hver række køber tøj 2+ gange om måneden?
- Hvilken sammenhæng ser I?
- Nævn mindst to mulige alternative forklaringer.
- Hvilke nye data ville gøre analysen stærkere?

Kvalitetskontrol

Spørgsmål	Ja / delvist / nej
Passer stikprøven til den population, vi taler om?	
Er spørgsmålene tydelige og neutrale?	
Er der nok svar til vores konklusion?	
Har vi vist usikkerheder og skævheder?	
Skelner vi mellem data, fortolkning og årsagsforklaring?	

© 2026 Viniko · Distribueres af SkoleABC.dk · Må kopieres til egen undervisning · Ikke til videresalg, offentlig deling eller genudgivelse uden tilladelse

SAMLET UDFORDRING

Lav klassens forbrugsrapport

Nu samler I hele den samfundsfaglige metode i én miniundersøgelse. Rapporten skal kunne læses af en person, der ikke har været med i arbejdet.

Rapportens 6 dele

Del	Indhold
1 · Problem	Et præcist undersøgelsesspørgsmål og evt. en hypotese.
2 · Metode	Population, stikprøve, indsamling og spørgeskema.
3 · Resultater	Tabeller, procenter og 2-3 tydelige diagrammer.
4 · Analyse	Mønstre, forskelle og mulige forklaringer.
5 · Metodekritik	Bias, bortfald, usikkerhed og hvad I ville gøre bedre næste gang.
6 · Konklusion	Et kort svar på spørgsmålet - uden at påstå mere end data viser.

Forslag til undersøgelsesspørgsmål

- Hvor stor betydning har pris for unges valg af tøj?
- Er der sammenhæng mellem impulskøb og brug af sociale medier?
- Hvor ofte køber elever brugte varer - og hvorfor?
- Vil unge betale mere for et produkt, hvis de tror, det er mere bæredygtigt?
- Hvordan fordeler unges månedlige forbrug sig mellem mad, oplevelser, tøj og digitale tjenester?

Exit ticket

- Forklar forskellen på population og stikprøve.
- Hvad betyder det, at en stikprøve er repræsentativ?
- Giv et eksempel på et ledende spørgsmål.
- Hvordan beregner man en procentdel?
- Hvorfor kan en sammenhæng mellem to variable ikke alene bevise årsag?

LÆRERNOTE: Modulet kan gennemføres på 2-4 lektioner afhængigt af undersøgelsens størrelse. Brug gerne anonyme eller ikke-personhenførbare svar, og undgå unødvendige følsomme/personlige spørgsmål. Fokus er metode - ikke at kortlægge enkelte elever.

Videre arbejde: Danmarks Statistik har undervisnings- og statistikressourcer på dst.dk. Elevernes egne data kan behandles i Excel, Numbers eller Google Sheets. Brug altid kilde, dato, population og antal svar, når I præsenterer resultater.

© 2026 Viniko · Distribueres af SkoleABC.dk · Må kopieres til egen undervisning · Ikke til videresalg, offentlig deling eller genudgivelse uden tilladelse